

Zaman Gazetesi

26.04.2011

Herkül Millas

Seçimler yaklaşır, seçmenler seçeceklerine, yazarlar kimleri tutacaklarına karar verirken ben kimseye "açık bono" veremeyeceğime takıldım. Batı dünyasında bu tür bonolara "carte blanche" derler.

Yani bir çek yazarsınız, miktar hanesini açık bırakırsınız veya bir kimseye veya kuruma tam yetki verirsiniz, o da sizin adınıza karar verir: İsteddiği miktarı yazar veya uygun gördüğü biçimde sizi bağlar. Oy kullanmayı bu biçimde görmüyorum.

Açık bono vermek istemem ama oyumu kesin bir kararlılıkla kime vereceğimi biliyorum. Dile getirdiğim "tereddüt" değildir; oyuma vermek ve hele vermemek istediğim anlamdır. Ben vasi seçmiyorum; ne de mürşit. Ben bütünüyle güvenmediğim, güvenmek istemediğim ve hele ona bütünüyle güvendiğimi hissettirmek istemediğim birini ve birilerini seçiyorum. Memur seçiyorum; malum, kelime "emir"den geliyor. Meseleyi "güven"e indirgemek istemiyorum, çünkü açık bono anlayışına karşıyım. Benim adıma tam yetki ile hareket edecek birini kabul etmeyi kabul edemiyorum, çünkü böyle bir anlayışta, eski dönemlerde kalması gereken vesayetçi rejimlerin izlerini görüyorum. Bu tür bir "güven" kişilere ve kurumlara eskiden yaygınca duyulurdu, günümüzde dayanağımız kişiler değil, sistemdir, yasalar ve ortak kararlarımızdır, örneğin anayasadır □ tabii anayasa bir konsensüsün sonucu ise.

Bunlar yok ise ve işimiz kişilere ve partilere güven duymaya kalmışsa vesayet sistemi ister istemez kendini duyurur. Türkiye'de askerî vesayetten kurtulmak için çok çaba harcandı ve harcanıyor. Ama bu (antidemokratik) vesayet yalnız gasp edilen bir hak meselesi değildir, aynı zamanda doğrudan veya dolaylı olarak birilerine devredilen bir hak meselesidir de. Birilerine açık bono verilmiştir demektir. Vesayet sisteminin çalışması için gasp eden kadar bunu kabullenen de var olması şarttır. Vesayeti meşru kılmış olan toplumun kendisidir.

Diktatörlüklerin vebali yalnız diktatörlerin boynunda değildir; hoşgörülerini ve pasif kabullenmeleriyle bu durumu meşru kılan toplumların da, ve kimi zaman onların daha da büyük, sorumlulukları ve katkıları vardır. Bazı toplumlarda diktatörlerin ve otoriter liderin daha sık, bazı toplumlarda ise pek görülmemelerinin başka açıklaması olabilir mi?

Bundan dolayı benim oyumun açık bono mesajını içermemesini isterdim. Bunu sağlamanın bir yolu, mürşit, karizmatik lider, "babamız" rolünü üstlenen o her şeyi bilenlerden birilerini seçmemektir. Ama bu özelliklere sahip olmayan siyasetçileri bulmak kolay değildir. Kolay değildir çünkü bu coğrafyada "mürşit", kurtarıcı, önder, lider, yol gösterici, örnek başkan anlayışı egemendir. Örneğin partilerin programlarından çok parti başkanlarının karakteri daha çekicidir. Bu başkanlar "güven" verir veya vermez. Böyle bir ortamda seçilenler de yanlış bir mesaj almış oluyorlar: Size açık bono verdik, çünkü size güveniyoruz, çünkü siz iyisiniz, yeteneklisiniz, siz iktidarsınız. Bu mesajı alanlar, zamanla, küçük tepelere bakarken yaratılmalarında katkıları olduğunu düşünmeye başlayabilirler. Vesayetin doğuşu seçim yolu ile de olabiliyor bazen.

ELEŞTİRİ SADECE 'ÖTEKİ'NDEN GELMEZ

Bu atmosferin oluşmamasının ve bu tür yanlış "açık bono veriyoruz" mesajlarının verilmemesinin dolaylı bir yolu -dolaylı olmayan yol tabii ki yasalardır- seçilecek mesajlardır. Seçtiklerimizin, onları "büyüklerimiz" olarak değil de memurlarımız, yani bizden direktif almış kimseler olarak gördüğümüzü kuşku bırakmayacak biçimde anlamaları gerekir. Bunun yolu ise bizim eleştirilerimizdir. Bizi temsil ediyor diye eleştirilmeyen aday, milletvekili, başkan, bakan, başbakan vb., kendini bir tarafın başı olarak görmeye başlar. Eleştirilmeyen "liderimiz" zamanla bu tutumu normal sayar. Eleştirinin yalnız hasımdan, düşmandan, "öteki" sayılandan geldiğine inanır. Ve artık eleştiriye düşmanca bir davranış veya hakaret olarak algılamaya başlar.

Sıradan vatandaşın "mürit" tutumuyla oluşturacağı bu seçen/seçilen ilişkisi vesayet ilişkisinin doğmasına neden olur. Bizi yöneten, oraya bir işi yapmaya bizim memur ettiğimiz birisi olduğunu unuttur. Belki vatandaşa karşı sorumluluklar taşıdığını bilir, dürüst olması gerektiğini de bilir; ama kendini dev aynasında görmeye de başlayabilir. Farkında olmadan beğenmediği durumlar konusunda kendi doğrularını savunur, ve kötüsü, empoze de edebilir.

Böyle bir durumda lidere kızmadan ve ona bir ayna tutmadan önce, aynaya kendimizin bakması gerekiyor. "Seçimde oyumuzla seçtiğimize en son ne zaman biz bir eleştiri yönelttik?" sorusunu kendimize sormalıyız. Biz "bizim insanımızdır" diye onu yalnız savunmuş, hiç eleştirmemişsek vesayet yolunun açılmasında bizim de payımız vardır demektir. Memurumuza yanlış mesajları biz vermiş oluyoruz.

Tabii, zamanlama önemli, denecek: Şimdi seçim dönemindeyiz, eleştirme dönemi değil, lehte propaganda zamanıdır. Pek emin değilim ama sanırım, doğru mesajların verilme dönemi her zamandır. Daha emin olduğum, dürüst ve haklı bir eleştiriden sonra (göstermelik ikiyüzlü özeleştirilerden söz etmiyorum) birinin ve birilerinin lehinde konuşmanın en etkili propaganda olduğudur. İnanırdır çünkü. "Bizim takımın" kusurlarını kabul etmemek, hem inandırıcı değildir, hem ilerideki hataların kabul edilmeyeceklerinin bir işareti olarak algılanacağı için oy peşinde olanın aleyhinedir. Daha kötüsü, "kritik dönemde" eleştirilmeme normal sayılmaya

başlandığında, kritiğin kendisi bir hak ve bir ilke değil, konjonktüre bağlı ve her an ertelenmesi istenebilecek bir seçeneğe dönüşür. Eleştirilen "mürşit" herhangi bir dönemi "kritik" sayabilir.

Kısacası, bu seçim döneminde aklıma gelenler bunlar oldu. Oyumuzu hepimiz benzer biçimde kullanırız ama bu oyu farklı inanç, ilke ve niyet ışığında kullanırız. Kimileri oy atar sandığa, kimileri açık bono. Mesajı alanlar da memurumuz olur veya vasimiz.